

TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK ES SZOLGÁLTATÁSOK

Új kereső szolgáltatás, a MARC Retriever

A *Library of Congress* az elmúlt pénzügyi esztendőről készített jelentésében közli, hogy megindította a MARC adatbázison alapuló térítéses információkereső szolgáltatást, egyelőre *kísérleti jelleggel*, a hozzáférhető gépidőből függő mértékben. A kísérleti időszakban az igények mennyiségét, kielégítésük időszükségletét és a térítési rendszert vizsgálják.

A MARC adatbázis egyrészt a *Library of Congress* által 1968 óta feldolgozott angol nyelvű könyvek bibliográfiai leírásait tartalmazza, 1972-től fogva a latin írásjeleket használó nyelveken írt és a könyvtár által katalogizált könyvek adatai is folyamatosan bekerültek a file-ba, és ez a bővítés jelenleg csaknem teljes.

A MARC adatbázis információkereső programja, a *MARC Retriever*, bibliográfiai jegyzékeket készít a nyomtatott katalóguscédulán megtalálható bármely adat alapján, valamint a gépi rekordban lévő további kiegészítő adatok (bibliográfia, fordítás, a kiadvány nyelve stb.) felhasználásával. Bár egyes esetekben a keresés sokkal gazdaságosabb a cédula- vagy a kötetkatalógusokban (pl. ha Theodor ROOSEVELT műveit és a róla szóló irodalmat vagy az amatőr bűvárokodás irodalmát stb.) keressük, de bonyolultabb kérdések esetén a gépi keresés és kiírás jelentős időt és energiát takaríthat meg. Szakbibliográfiák összeállításához pl. sok tárgyszó vagy osztályozási jelzet alkalmazható egyidejűleg. A *MARC Retriever* lehetőségeinek illusztrálására szolgál néhány ténylegesen felmerült összetettebb kérdés:

- az Egyesült Államokban angol nyelven kiadott dán gyermekirodalom;
- 1969 után megjelent fordítások;
- időtartam-almezőt tartalmazó rekordok, bármely témában;
- a „korai” szó előfordulásai, bármely címkiegészítésben;
- egy adott kiadó kiadványai;
- Afrikára vonatkozó statisztikát tartalmazó könyvek;
- adott témában 1974–1975-ben megjelent fordítások;
- filmmel és televízióval kapcsolatos 1974-ben megjelent könyvek;
- hanglemezek jegyzékei;
- 1901 előtti térképek.

A fenti témákból is látható, hogy a közel 650 ezer monográfiát tartalmazó adatbázis mellett a könyvtár fenntart kisebb speciális adatbázisokat folyóiratok, térképek, filmek, gyermekkönyvek MARC formátumú rekordjaiból, továbbá az olvasótermek kézikönyvtáiról, amelyek a *MARC Retriever* segítségével szintén kereshetők.

Keresés

A keresés lehet egyszeri, vagy folyamatos (havi).

Az igénylők esetenként részt kívánnak venni a keresésben; ez főként téma szerinti keresésnél hasznos. Például: a *Library of Congress Subject Headings* vagy a *Subject Headings in Microform* alapján az oktatásra vonatkozó könyvek kereséséhez felhasználhatók többek közt az *Oktatás; Oktatás, kötelező; Oktatás, elemi; Egyházi oktatás; Szakoktatás; Oktatás állami támogatása* tárgyszók. Valamennyi említett tárgyszó kikereshető az „*oktatás*” tárgyszó nyomán. Így több kérdés egyetlen eggyel helyettesíthető. A kutyákról szóló könyvek viszont nemcsak a „*kutya*” tárgyszó alatt kereshetők, hanem az egyes kutyafajták neve alatt is.

Rendezés és kiírás

A kikeresett rekordok sokféleképpen rendezhetők: címfej, cím, azonosító szám, tárgy, kiegészítő adat szerint.

A felhasználó az eredményt *szabványos cédulák*on vagy *leporollón* igényelheti. Utóbbi esetben lehetőség van egy, két vagy három hasábos elrendezésre. Az output tartalmazhat teljes bibliográfiai leírást vagy az igényelt mezőkre kiterjedő rövidített változatot: szerző + cím; szerző + cím + impresszum; azonosító szám + szerző + cím + tárgyszó stb.

A számítógép a szöveg kiírását sornyomtatóval végzi. A berendezés több nyomtatóláncot használ, különféle karakterekkel. A legteljesebb karakterkészlet az ALA (*American Library Association = Amerikai Könyvtári Szövetség*) által kialakított nyomtatóláncon található, amely a könyvtár által használt 175 karakter mindegyikét tartalmazza (nagy és kisbetűk, számok, írásjelek, speciális írásjelek és diakritikus jelek).

Igénylési eljárás

A MARC adatbázisból történő keresést az alábbi címre küldött levélben kell igényelni: *Costumer Services Section, Cataloging Distribution Service, Library of Congress, Washington, D. C. 20541*. Az igény természetes nyelven, két-három mondatban adható meg. Szükség esetén meghatározhatók a keresésben használandó tárgyszavak, a rekordnak az a része (testületi szerző, cím impresszum, földrajzi tárgyszó, mezőindikátor) vagy az a MARC-címke (100, 245, 651), amely a kívánt adatot tartalmazza. Ha lehetséges, célszerű megadni a várt

mennyiséget. Érdemes jelezni azt, ha a rekordok bizonyos része kizárható a keresésből, pl. a meghatározott időpont előtt megjelent kiadványok, az angol nyelvűek vagy az USA-ban megjelentek keresése nem szükséges.

Az igénylésben megadható a rekordok kívánt rendezési szempontja (ilyen igény hiányában az osztályozási jelzet szerint rendeznek), a nyomtatott output kívánt formája. A kiírt rekord lehet teljes (és így egy katalóguscédulára emlékeztet), vagy rövidített (bármely változó hosszúságú mezőt, almezőt vagy fix hosszúságú mezőt tartalmazva). Az igénylő kérheti, hogy a kikeresett rekordokat mágnesszalagon kapja meg.

Költségek

A keresés díja általában 20 dollár, amelyhez kikeresett rekordonként kiegészítő díj járul. Kinyomtatás esetén a rekordonkénti pótlólagos díj 8 cent, mágnesszalagos outputnál 7 cent.

Az igények kezelése

A *Cataloging Distribution Service* minden bejövő igényt elemez, és közli az igénylővel, hogy kérése feldolgozható-e 20 dollárért. A szükséges elemzési és feldolgozási időt az igény jellege határozza meg. Különlegesen időigényes gépi futások esetén a 20 dolláros alapárát növelik, erről az igénylőt a kérdés feldolgozása előtt értesítik.

A *MARC Retriever* szolgáltatás igénybevételének ellenértékét a *Cataloging Distribution Service* katalógusai és kiadványai előfizetőinek az előfizetési díjjal együtt számlázzák.

/MARC Retriever now available = Library of Congress Information Bulletin, 35. köt. 33. sz. 1976. p. 466-467./

(Sárdy Péter)

A vállalati információs rendszer szerepe a vezetési folyamatban

1. Vezetés, döntés és tájékoztatás

A tudományos-technikai forradalom és a szocializmus építése között fennálló szerves összefüggés növekvő követelményeket támaszt a vezetőkkel szemben.

A döntés a rendszer jelenlegi állapotáról nyert információk és a jövőre vonatkozó előrejelzések szintézise; ezért a vezető káderek tájékoztatásának kérdése minden-

kább előtérbe kerül. A *VEB Kombinat Fortschritt (Neustadt)* tájékoztatási központja a vezető káderek irányított tájékoztatására vonatkozó koncepciójában a következő figyelemre méltó észrevételeket tette:

a vezetésnek — kiváltképpen a főigazgatónak — a kombinát egész termelési folyamatára kiterjedő felelőssége, sajátos objektív követelményeket támaszt az információellátás területén;

a vezetési tevékenység dinamikája következtében fellépő információs igények minőségileg más — az eddigiektől eltérő — tartalmú és formájú tájékoztatási szolgáltatásokat követelnek;

a kombinát vezetősége részére kifejtett tájékoztatási tevékenységet a gazdasági, politikai és vezetésszervezési problémák irányába való eltolódás jellemzi;

a vezető káderek tájékoztatása egyre nehezebb feladat és egyre nagyobb felelősséget jelent, mind a tájékoztatási szakemberek, mind a tájékoztatási intézmény számára.

A helyes döntés meghozatalához a vezetőnek, illetve a vezetői testületnek — az alábbi vonatkozásokban — kell jól értesültnek lennie:

az objektív törvényszerűségek olyan konkrét megjelenési formáit illetően, amelyek a társadalmi élet területén hatnak; továbbá azoknak a törvényszerűségeknek a hatásmechanizmusával, valamint azokkal a módszerekkel és formákkal kapcsolatosan, amelyeket a vezetési feladatok sikeres megoldásához alkalmazni kell;

az általános célkitűzések tekintetében, amelyek — fejlődésének adott fokán — a társadalom előtt állnak és a szervezet által e célokat elősegítő feladatokra nézve;

a vezetés alatt álló szervezet belső állapota és környezete felől; a szervezetre ható esetleges pozitív vagy negatív befolyásokról; a szervezetben tevékenykedő dolgozóknak — a feladataik ellátásával összefüggő — lehetőségeit és képességeit illetően;

a vezetésnek mindazon módszereire és eszközeire, amelyek alkalmazása révén a rendszer, valóban működőképessé válik, eléri a kitűzött célt.

Az információs szolgáltatások nem korlátozódhatnak kizárólag a kutatási, fejlesztési, konstrukciós, technológiai, valamint egyéb tudományos-műszaki és termelésre irányuló tevékenységek kapcsán felmerülő igények kielégítésére, hanem a közgazdasági intézkedések alkalmazásához, operatív és stratégiai feladatok megoldásához szükséges információk szolgáltatására is.

A közgazdasági tájékoztatás azonban egymagában nem elég a gazdasági vezetéshez, mivel a munkásokat nemcsak a gazdasági, hanem a szociális viszonyaik is jellemzik és meghatározott kulturális színvonalon állnak. Ezért a gazdasági vezetést a szociális kérdésekről is tájékoztatni kell. A tájékoztatás az összekötő kapocs a munkások közvetlenül termelő kollektívja és a vezető szervek között.

Bizonyos értelemben az egész vezetési folyamatot úgy is lehet vizsgálni, mint az információk átvételének,